

Kohti eKuntaa

TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen

Tiivistelmä

Kohti eKuntaa -hankkeen tavoitteena on edistää sähköisten palveluiden yhteiskehitystä Pohjois-Savon kunnissa siten, että digitalisaatiota toteutetaan hyödyntäen kuntia jakamis- ja alustatalouden toimijoina. Jakamis- ja alustataloudella tarkoitetaan sitä, että palvelut ja toiminnot ovat digitaalisesti siten rakennettuja, että ne mahdollistavat palvelujen yhteiskäytön ajasta ja paikasta riippumatta. Jakamistalouden hengessä kunnat tukevat toisiaan palvelutuotannossa keskittämällä resursseja ja osaamista yhteisten digitaalisten palvelutapojen ja -väylien kehittämiseen ja käyttämiseen.

Samalla kuin alueen palvelutuotanto kehittyy uusimman osaamisen hyödyntämisen kautta, helpottuu myös kuntalaisten asiointi. Yhdessä rakennetut sähköiset palvelut luovat Pohjois-Savoon eKuntia, jolloin kuntalaisille, kunnassa työskenteleville ja vapaa-aikaa viettäville tarjoutuu aito mahdollisuus monipaikkaisesti hyödyntää useamman kunnan palvelutarjontaa ja vaikuttaa useamman kunnan toimintaan. Hankkeen tuloksena koko Pohjois-Savon profiili nousee eMaakunta-edelläkävijänä: maakuntana, joka ensimmäisenä ryhtyy rakentamaan monipaikkaisille kuntalaisille yhteisiä e-palveluja. Tämä edelläkävijyys luo Pohjois-Savolle valtakunnallista näkyvyyttä ja tunnettuutta ja lisää Pohjois-Savon vetovoimaa uudenlaisten toimijoiden ja työntekijöiden houkuttelussa alueelle.

Hankkeen kohderyhmänä ovat pohjoissavolaiset kunnat, yritykset, toimijat ja kuntalaiset sekä ne kuntalaiset ja yritykset, jotka haluavat toimia ja vaikuttaa Savossa sähköisesti.

Hankkeen tarve ja tausta

Kehitysyhtiö SavoGrow on vetänyt vuodesta 2016 maakunnallista Palvelu tulevaisuuteen: eMaaseutu -hanketta Pohjois-Savossa, joka on edistänyt kuntien ja yritysten digitalisaatiota kokeilukulttuurin keinoin mahdollistamalla uudenlaisia digikokeiluja sekä lisäämällä kuntien välistä yhteistyötä, palvelutuotantoa ja alueellisen digitaalisen pääoman kasvua. Tässä hankkeessa on selkeästi törmätty kuntien ja toimijoiden eriaikaisuuteen digitaalisessa kehitysvaiheessa. Kuntien suhtautumiskulttuuri sekä uuteen teknologiaan että piloteissa edellytettyyn kuntayhteistyöhön on ratkaisevasti vaikuttanut siihen miten halukkaasti kunnat ovat hakeutuneet ilmaisiin, mutta vapaaehtoiisiin pilotteihin.

Kuten sote- ja maakuntauudistusta valmistelevat toimijatkin ovat usein todenneet, Pohjois-Savon lähtötilanne yhteisen digitaalisen infran, järjestelmien ja yhteistyökulttuurin osalta on heikko ja hajanainen: yhteistyötä on tyypillisesti tehty aluepoliittisin rajauksin melko pienissä piireissä ja edelleen on kuntia, jotka suhtautuvat passiivisesti tarjottuihin digiyhteistyömalleihin tai pidättäytyvät aluepoliittisissa lokeroissaan. Maakunnallista yksimielisyyttä esimerkiksi digitaalisesta palvelutuotannosta ei ole, sen sijaan on muutamia klustereita, kuten Ylä-Savon Sote ja SavoGrown alue, joissa kuntien keskinäistä yhteistyökulttuuria on määrätietoisesti rakennettu ja jossa yhteistyön koetaan olevan pikemminkin mahdollisuus kuin uhka. Mitä sirpaleisemmin digitalisaatio etenee, sitä enemmän hukataan resursseja päällekkäiseen kehittämistyöhön ja vaikeutetaan kuntien välistä yhteistoimintaa epäsovpien järjestelmien vuoksi sekä kuntalaisten ja Savossa toimivien yritysten, työntekijöiden ja vapaa-ajan asujien asiointia paikkariippumattomasti.

Kohti eKuntaa -hankkeessa rakennetaan yhteisiä skenaarioita muutamista keskeisistä kuntapalveluista, jotka olisivat yhteisesti tuotettuja ja digitaalisesti käytettävissä samanlaisina mistä tahansa päin Suomea. Uusi yhteistyökulttuuri tehostaisi palvelutuotantoa ja rakentaisi uutta kuntayhteistyötä ja luottamusta,

mutta laajemmassa kuvassa myös profiloisi Savoia uuden e-asioinnin airueena. Sysmä lanseerasi itsensä syyskuussa 2018 Suomen ensimmäisenä e-kuntana, joka avaa niin kunnan julkiset kuin yksityiset palvelut sähköisesti käytettäväksi helpottaakseen monipaikkaisten ihmisten asiointia: malli e-kuntalaisuuteen on haettu Virossa (<https://yle.fi/uutiset/3-10396372>). Tähän mennessä mikään suomalainen kuntarypäs tai maakunta ei ole vielä profiloinut itseään e-kunniksi tai e-maakuntana: selvästi ajankohtaisen aiheen ympärillä Savolla olisi hyvä mahdollisuus profiloida itseään digitaalisen palvelutuotannon ja yhteiskehittämisen edelläkävijäksi.

Valtiovarainministeriön vuonna 2018 teettämässä selvityksessä kaksoiskuntalaisuudesta todetaan, että paikkasidonnainen yhteisöllisyys on muuttamassa muotoaan. Etenkin digitalisaation kehitys sekä erilaiset työn tekemisen uudet tavat vaikuttavat asumiseen ja oleskeluun eri paikkakunnilla. Ihmiset ovat monipaikkaisia: monipaikkainen on henkilö, joka eri syistä oleskelee useamman eri kunnan alueella sekä haluaa vaikuttaa ja osallistua näiden kuntien toimintaan ja käyttää paikallisten yritysten, järjestöjen ja kuntien palveluja. Selvityksessä hylättiin ajatus kaksoiskuntalaisuudesta, jonka myötä verotusoikeus jakautuu useammalle kunnalle. Sen sijaan kuntia kehoitettiin rakentamaan e-kuntia, jotka mahdollistavat monipaikkaisten kuntalaisten täysipainoisen osallistumisen ja vaikuttamisen omiksi kokemisissaan kunnissa.

Monipaikkaisuutta voitaisiinkin kutsua myös e-kuntalaisuudeksi, silloin kun digitalisaatiota hyödyntäen luodaan tarvittavat työvälineet useammassa kunnassa asioimiseen ja osallistumiseen. Jos välineet ovat helposti käytettäviä ja kaikkien saatavissa, paikkariippumattomuuden henki toteutuu. E-kuntalaisuus tai jopa e-maakunnaksi julistautuminen voisivatkin toimia edelläkävijyyden ja profiloitumisen välineinä, jotka antaisivat kunnille tai jopa maakunnille uudenlaista näkyvyyttä ja vetovoimaa. Erityisen tärkeää tämä olisi taantumista vastaan taisteleville kunnille ja maakunnille, joita media käsittelee usein vähätellen ja niputtaen ne kaikki samaan kastiin: näivettyjiin. E-kuntalaisuus voisi antaa myös kunnille ja maakunnallemme välineitä ja kilpailuetua erottautua keskustelussa, jota leimaa maaseudun ja kaupunkialueiden vastakkainasettelu sekä toisaalta etelän vetovoima, joka verottaa maaseudun elinvoimaa.

Sote- ja maakuntauudistus muuttavat kuntien palvelujärjestäjän roolia sekä resurssointia merkittävästi: jatkossa kunta on yhä enemmän alusta ja toimijoiden verkosto, joka mahdollistaa palveluiden synnyn ja käytön ilman, että kunta itse tuottaa ja valvoo kaiken, mitä kunnassa tapahtuu. Resurssien väheneminen korostaa kuntayhteistyön merkitystä ja toisaalta digitaalisuus tarjoaa siihen välineitä ja myös ohjaa siihen: jos jokainen kunta rakentaa oman järjestelmänsä, syntyy digitalisaation sijaan pilipalisaatiota, sirpaloitunutta kehitystä, joka pysäyttää digitaalisena aikana rajattomasti liikkuvan bitin yksittäisten kuntien rajoille. Omien järjestelmien rakentaminen on verorahojen moninkertaista käyttöä: samoja digitaalisia toimintatapoja rakennetaan erikseen sen sijaan, että luotaisiin yhdessä, yhteisillä resursseilla yhteistä, toimivampaa mallia.

Monipaikkaisessa e-kuntalaisuudessa hyödynnettäisiin digitalisaatiota lisäämään kuntien elinvoimaa, näkyvyyttä, profiloitumista ja edelläkävijyyttä sekä rakentamaan yhteisöllisyyden tunnetta kuntaan silloinkin, kun sillä ei fyysisesti toimita/ asuta / vaikuteta. E-kuntalaisuus on digitalisaatiota hyödyntävää palvelutoimintaa, viestintää ja osallisuutta kunnan toimintaan.

E-kuntalaisuus voisi toimia myös alueellisena vetovoimatekijöinä ja aluetalouden vilkastuttajina, jos alueella on riittävästi satsattu sellaiseen tietoliikenneinfraan, joka mahdollistaa täysipainoisen vaikuttamisen, asioinnin ja yrittämisen e-kunnassa. E-kuntalaisuuden mallina voidaan pitää Virossa jo 2014 lanseerattua mallia e-residencystä, joka ensisijaisesti mahdollistaa sähköisen asioinnin ja yrityksen perustamisen niille ulkomaalaisille toimijoille, jotka ovat kiinnostuneita toimimaan ja harjoittamaan liiketoimintaa Virossa, mutta eivät asu siellä. Virossa sähköisen ”kansalaisuuden” moottorina on ollut taloudelliset vaikutukset,

jotka ulkomaisten yrittäjien asioinnin helpottamisella on nähty olevan maalle. E-residency on tuonut Virolle myös laajaa kansainvälistä näkyvyyttä taloudellisten hyötyjen lisäksi.

Pohjois-Savon maakuntaohjelmassa ja maakuntasuunnitelmassa sekä laajakaistainfra, uusien toimintaympäristöjen kehittäminen digitalisaation avulla sekä maakunnan vetovoiman kehittäminen ovat läpileikkaavia teemoja. Hankkeen tavoitteissa ja toimenpiteissä nämä kolme tavoitetta ovat päärooleissa. Tietoliikenneyhteyksien rakentumisesta on edelleen tuettava haja-asutusalueille kaikilla mahdollisilla tekniikoilla. Erityisesti maaseutukunnat kärsivät vähenevistä julkishallinnon palveluista, kun resursseja keskitetään kasvukeskuksiin: digitaalinen palvelu voi olla uusi saavutettava, helppokäyttöinen lähipalvelu, jos ihmisillä on riittävät yhteydet ja taidot asioinnin hoitamiseen kotoa tai asiointipisteiltä käsin. Useita haja-asutusalueiden sekä keskittyneiden palveluiden haasteita voidaan ratkaista tietoliikennettä ja sähköisiä palveluita kehittämällä. Sähköiset palvelut ovat saatavuuden sekä kustannus- ja energiatehokkuuden kannalta keskeisiä. Teknologia ja tiedon taloudellinen arvo on aluekehityksen voima: digitalisaatio antaa maaseudun kehittämiseen välineitä mahdollistamalla paikkariippumattoman toiminnan. Tietoliikenteen ja digitalisaation avulla parannetaan mm. yritysten toimintaedellytyksiä, koulutusmahdollisuuksia ja joustotyömahdollisuuksia sekä alueiden keskinäistä verkottautumista myös palvelutuotannon osalta.

Olemassa olevia malleja sekä tietotaitoa on haettava myös Suomen ulkopuolelta: mm. Tanska, Ruotsi ja Viro tarjoavat runsaasti esimerkkejä sähköisistä palveluista ja työkaluista, joita ei vielä riittävän hyvin tunneta ja hyödynnetä Suomessa. On turha kehittää digitalisaation aikakautena paikallisia malleja, jos kansainvälistä osaamista voidaan hyödyntää oman yhteisömme kehittämiseen. Toisaalta olemassa olevia malleja hyödyntämällä paikallisesti pystytään myös osoittamaan, että digitaalisten palvelujen innovaatiot voivat yhtä hyvin syntyä Pohjois-Savossa: tarve on suurin motivaattori uusille ratkaisuille.

Hankkeen liittyminen kehittämisohjelmiin ja muihin hankkeisiin

Hankkeen työ liittyy EU:n tavoitteisiin edistää sähköisten palveluiden käyttöönottoa ja harmonisointia. Sähköisten palveluiden avulla voidaan ratkaista palvelutuotantoon liittyviä ongelmia tehokkaasti, jos toimijat saadaan tekemään yhteistyöstä palvelujen kehittämisessä. Bisnes rakentuu globaalisti yhä voimakkaammin aineettoman palvelutalouden ympärille: verkkopalvelujen ja -sisältöjen markkinoilla myös tietoliikenneyhteys on määrävä työkalu. Siksi on erinomaisen tärkeää, että Pohjois-Savossa edelleen hyödynnetään sekä Viestintäviraston kautta jaettavaa laajakaistatukea kuin myös maakunnallisesti jaettavaa kyläverkkotukea Maaseuturahastosta. Muuten pääsy digitaalisille markkinoille ja palveluihin rajoittuu asutuskeskuksiin.

Suomen kansallisen tason tavoitteet sähköisten palveluiden kehittämisessä on kirjattu hallitusohjelmaan ja muotoiltu kärkihankkeiksi. Erityisesti tehostamistavoitteiden avaintyökaluna on digitaalisuuden lisääminen ja palvelujen tarjoaminen ensisijassa sähköisesti. Vuonna 2018 on ryhdytty suunnittelemaan digitukiviraston muodostamista, joka ottaisi kokonaisvastuun Suomen julkisen sektorin digitalisaation edistämisestä. Samanaikaisesti valmisteilla oleva maakuntaudistus rakentaa maakunnittaisia toimintatasoja. On tärkeää, että Pohjois-Savossa hyödynnetään niitä rakenteita ja alustoja, joita valtio tarjoaa, mutta samanaikaisesti myös kehitetään omaa toimintaa siten, ettei jäädä passiivisena ”odottamaan” digitalisaation rakentuvan oman toimijuutemme ulkopuolelta käsin.

Itä- ja Pohjois-Suomen alueellisessa suunnitelmassa Suomen Rakennusrahasto-ohjelmaan painotetaan erityisesti toimia, jotka vahvistavat alueellista kilpailukykyä ja alueellisten erojen supistumista. Sähköisten palvelujen kehittämishankkeella tuotetaan toimintalinja 2:n mukaisesti uutta tietoa ja osaamista sekä hyödynnetään sitä erityisesti pitkien etäisyyksien ja väestön vähenemisen haasteisiin energiatehokkailla, innovatiivisilla ja alueen elinvoimaa lisäävillä ratkaisulla. Paikkariippumattomuus ja saavutettavuus palveluiden käytön ja tarjoamisen näkökulmasta ovat hankkeen avaintemoja.

Hanke tukee Pohjois-Savon maakuntaohjelmassa 2018-2021 esitettyjä toimintalinjoja 2.1.6. Laajasti sovellettava teknologia ja osaaminen /F3 Digitaalisuus, mittaustekniikka ja kehitysympäristöt sekä TL2 Työvoiman riittävyys ja osaaminen erityisesti kohdilta A3 Elinikäinen oppiminen ja ohjaus sekä 2.2.3 Kuopion alueen kasvu ja Pohjois-Savon vetovoima ja TL4 Saavutettavuus ja kestävä aluerakenne. Kärjessä ovat uudenlaiset verkkopalvelut, jotka lisäävät palveluiden saavutettavuutta sekä innovatiivisuutta, profiloivat aluetta ja edistävät sen vetovoimaisuutta edelläkävijänä. Toisaalta uusien palvelujen käyttöönotto tukee myös työntekijöiden digikyvykkyyttä sekä rakentaa uusia, vetovoimaisempia tehtävänkuvia alueelle, jotka houkuttelevat maakuntaan osaavaa työvoimaa.

Maatalouden kilpailukyvyyn ja maaseutualueiden tasapainoinen alueellinen kehitys ovat tavoitteita, jotka vaativat toteutuakseen toimenpiteitä uusiutumiskykyisyyteen sekä uudenlaisten yhteistyöverkostojen luomiseen. Uusi teknologia ja sähköisen palvelutarjonnan kehittäminen näkyy erityisen voimakkaasti maakunnan kestävä aluerakenteen periaatteissa. Palvelu tulevaisuuteen: eMaaseutu -hanke on ollut tiittävästi Suomen ensimmäinen, toimialariippumaton hanke, joka on mahdollistanut toiminnalliset kokeilut kunnissa ja yrityksissä. Tämä on antanut Savolle etulyöntiaseman ja edelläkävijän rooli, jonka luomia toimintamalleja on benchmarkattu ja kopioitu muihin maakuntiin. Tätä roolia kasvatetaan entisestään Kohti eKuntaa -hankkeessa.

Hankkeen toimintatavat ja tavoitteet

Pohjois-Savo tarvitsee menestyäkseen yhä voimakkaampaa yhteistyön kulttuuria ja ajatusta siitä, että emme heikennä maakunnallista asemaa keskinäisellä kilpailulla alueen sisällä, vaan soudamme yhdessä samaan suuntaan. Yhteistä identiteettiä ja yhteenkuuluvuutta on uusinnettava ja se rakentuu parhaiten tekojen, ei hokemien päälle. Yhteisöllisyys ei synny niinkään siitä, että rakennamme brändilausekkeita, vaan se syntyy toimimalla yhdessä ja rakentamalla käytännössä luottamuksen kulttuuria. Tässä digitaaliset työvälineet ovat parhaimmillaan, sillä uudet kollegiaaliset työyhteisöt voivat helposti syntyä kuntien välille paikkariippumattomasti. Jo eMaaseutu -hankkeen piloteista on runsaasti tuloksia siitä, että ylikunnallisten digityövälineiden käyttöönotto on lisännyt kollegiaalisuutta ja osaamisen vaihtoa kuntarajojen yli ja synnyttänyt uudenlaisen digitaalisen työyhteisön, jossa on spontaanisti ryhdytty uudelleenjärjestelemään töitä, sijaisuuksia ja vaihtamaan osaamista ja työntekemisen tapoja. Uusi yhteistyö on ikään kuin spontaanisti käynnistänyt kehittämiskiirteen: samankokoisissa kunnissa kun on samanlaisia tarpeita ja haasteita, jolloin digitalisaation suurta kuvaa on turhaa tavoitella yksin.

eKunta-hanke pohjaa työssään kunnissa hyväksytyyn Pohjois-Savon kuntien tietohallintastrategian päälle siten, että se syventää ja antaa työkaluja sille uraauurtavalle työlle, jota kuntien yhteistyön kautta havitellaan mm. digitaalisten palvelujen järjestämisen osalta. Hanke mahdollistaa nopeat kokeilut sekä sellaisten työryhmien koolle kutsumisen eri toimialoilta, joka edesauttaa kuntien välisen yhteistyön syntymistä ja täsmentää eri toimialojen digitarpeita. Hanke selvittää kuntien yhteistyötarpeita ensivaiheessa, mutta nojaa jo määriteltyihin kehittämisverkostoihin kehittämistyössään: Pohjois-Savon kuntien tietohallintostrategiassa nimetään kehittämisverkostoiksi sivistys, tekninen ja hallinnon toimialat.

eKunta-hanke rakentuu kolmen toimintalinjan ympärille siten, että toimintalinjassa

- 1) pilotoidaan sellaisia digitaalisia palveluja, jotka mahdollistavat viestinnän, osallistumisen ja palvelujen käytön tehostumisen ajasta ja paikasta riippumatta: piloteiksi on kuntien osalta esitetty esimerkiksi vuorovaikutteisen kunta-apps -pohjan laatimista, etäopetuskokeiluja kuntien yhteistyönä sekä paikasta riippumattoman asioinnin edistämistä. Tärkeintä on löytää kuntien yksimielisyyttä siitä, mitkä ovat tärkeimmät yhdessä sähköistettävät, käytettävät ja tarjottavat palvelut, joiden ympärille e-kunnan status voi rakentua.

- 2) perustetaan yhteistyöryhmiä toimialoille, jotka edistävät konkreettisten yhteistyömallien syntymistä ja yhteistuumaisuutta päätöksen teossa (vrt. Norrbottenin maakunnallinen eLautakunta)
- 3) annetaan neuvontaa ja sparrausta pilotteihin ja käyttöönottoihin, kehitetään työntekijöiden työelämävalmiuksia digitalisaation edetessä ja johtajien muutosjohtamiskykyä sekä kartoitetaan olemassa olevia työkaluja Suomessa ja ulkomailla. Samalla rakennetaan näkemystä siitä, kuinka laajasti eKuntalaisuus on saavutettavissa tänä päivänä, viiden vuoden päästä tai kymmenen vuoden päästä. Mitkä asiat edistävät, mitkä estävät täydellisen eKuntalaisuuden rakentumisen?

eKunta-hankkeen toiminnan tavoitteena on rakentaa sellaista digiedelläkävijyyttä Savoan, joka auttaa maakuntaa profiloitumaan positiivisesti teknologisenä edelläkävijänä sekä houkuttaa yrityksiä ja työntekijöitä toimimaan alueella. Hanke tukee Pohjois-Savoan kovassa kilpailutilanteessa, jossa oman työvoiman määrä vähenee ja etelä vetää voimakkaasti osaavaa työvoimaa puoleensa. Tavoitteen saavuttamiseksi hanke järjestää benchmarkusmatkoja sekä suomalaisiin että ulkomaisiin kohteisiin, jotta alueelle saadaan tietoa jo käytössä olevista digiyhteistyötavoista sekä pystytään luomaan yhä kiinnostavampia, nykyaikaisia tehtäviä alueellemme. Automatisointi, robotiikka ja tekoälyn hyödyntäminen ovat teemoja, jotka ovat suomalaisessa ja savolaisessa palvelukentässä selvästi alihyödynnettyjä: niiden soveltuvuutta pohjoissavolaisiin toimintaympäristöihin tutkitaan. Hankkeessa on panostettava myös alueen digitaaliseen infraan, jotta laadukkaita palveluja voidaan aidosti tarjota kaikille kuntalaisille: mm. Kuopio ei ole tähän mennessä käyttänyt lainkaan valtiollista tai maakunnallista tukea laajakaistayhteyksien tuottamiseen sen maaseutualueille. Hanke voi tarvittaessa rakentaa myös maakuntien välistä, tukevaa yhteistyötä laajakaista-asioiden kehittämiseen: mm. Lappi on edelläkävijä kyläverkkorahoituksen hyödyntämisessä oman alueen ja aluetalouden kehittämiseen: Savon maakunnallinen rahoituspanos Lapin investointeihin nähden on vaatimaton.

Digitalisointiin liittyy suuria odotuksia maakunnallisesti niin julkisen talouden, uusien palvelurakenteiden sekä kuntalaisten osallistamisen näkökulmasta. Aluekehityksen näkökulmasta Kohti eKuntaa -hanke kohdistaa kehittämistoimia alueen kilpailukyyn lisäämiseksi: taloudellisen kilpailukyyn, mutta myös sen kilpailukyyn, josta puhutaan, kun halutaan houkuttaa alueelle lisää asujia, toimijoita ja osaavaa työvoimaa. Palvelujen sähköistämisen keinoina ovat uusien tekniikoiden käyttöönotto, uusien tuotteiden, palveluiden, tuotantomenetelmien ja toimintakulttuurien sekä toiminta- ja palveluprosessien tehostaminen ja kehittäminen. Ajankohtaisina esimerkkeinä voidaan nostaa esiin esimerkiksi Iisalmin elävä digitaalinen kaava, joka hyödyntää paikkatietojärjestelmää ja jota ylläpidetään kokeilussa sähköisesti. Pohjois-Savo voisi hyötyä suuresti myös valtioneuvoston etäkoulukokeilusta, jossa yli 400 kilometrin päässä olevat koulut järjestävät toisilleen videovälitteistä opetusta: tämän kokeilun tavoitteena on luoda valtakunnallinen malli etäopetuksesta, joka mahdollistaisi lähikoulun palvelut myös laskevilla oppilasmäärillä. Savossa useampi kunta tarkastelee kriittisesti kouluverkkoaan, mutta digitaalisia kokeiluja opetuksen järjestämiseksi ei ole vielä tehty.

Uusien teknologioiden ja innovaatioiden edistämässä keskitytään julkisten toimintaympäristöjen mahdollisuus toimia uusia liiketoimintoja ja toimintakulttuureja aktiivisena innovaatio- ja kehitysympäristönä: parhaimmillaan erityisesti ketterimmät pikkukunnat voivat toimia testbedeinä sellaisten uusien palveluinnovaatioiden testaamisessa, jotka kypsyessään ovat valmiita siirrettäväksi myös suurempien kuntien, kaupunkien ja organisaatioiden käyttöön – jopa kaupallistettaviksi. eMaaseutu -hankkeen kokemuksia hyödyntäen yhä useampia pohjoissavolaisia kuntia pyritään saamaan mukaan kehittämään uusia digiratkaisuja yhteistyössä muiden alueiden toimijoiden kanssa. Tämä on myös jakamistalouden taustalla, joka viittaa verkkoteknologian kehittymisen myötä syntyneisiin järjestelmiin, jotka mahdollistavat erilaisten omistusten (työkalut, järjestelmät), resurssien ja taitojen jakamisen ja

vaihtamisen sellaisilla tavoilla ja mittakaavoissa, jotka eivät olleet aiemmin mahdollisia ”manuaalisilla” toimintatavoilla.

Kunnissa ja yrityksissä on voimakas tarve sellaiselle viestinvälitykselle ja vuorovaikutukselle, jossa käydään läpi, millaisia ratkaisuja digikentällä on jo olemassa havaittuihin palvelutarpeisiin: näiden ratkaisujen esiintuominen vaatii uusien mallien esittelyjä, käyttöönottoneuvontoja ja demoja. Koulutuksellinen ja tiedollinen tarve on suuri myös kuntien työntekijöillä, joiden arkeen uusia välineitä etsitään ja joiden omaa osaamista on päivitettävä uusien välineiden käyttöönoton myötä. Koulutustarve liittyy myös yleiseen työelämävalmennukseen ja työelämävalmiuksien kehittämiseen: hyväksynkö minä sen, että työnkuvani muuttuu ja osa töistä jopa häviää? Onko minulla itselläni aktiivinen kehittäjärooli: välitänkö tietoa ja kokemuksiani eteenpäin siitä, miten minun työtäni ja tehtäväkenttäni voitaisiin kehittää yhä nykyaikaisemmaksi ja sujuvammaksi? Uudet ja nykyaikaiset tehtävät voivat houkutella maakuntaan uutta työvoimaa.

Kunnat ja digitaalisia työkaluja tarjoavat yritykset ovat digimuutoksen avainroolissa, mutta tarvitsevat tukea omien toimintatapojensa uudistamiseen mm. hankintakulttuuriin liittyen. Digiäkän pitkä sopimuskaudet ja raskaat esiselvitykset hankintapäätöstä varten kielivät vanhentuneesta toimintakulttuurista: kokeilukulttuurin kautta hankintaan tukea tiedolla johtamiseen. Käytännössä kokeiltu laite tai toimintatapa vahvistaa ajatuksia siitä, mihin suuntaan toimintaa halutaan kehittää ja millaisia välineitä ja investointeja siihen tarvitaan. Palveluiden nopeampi käyttöönotto ja arviointi tehostaisi palveluiden kehittämistä. Toisaalta on kuitenkin ymmärrettävä, että kunnissa on harvoin sellaisia erityispiirteitä, minkä vuoksi kokeiluja tulisi tehdä yhtäaikaaisesti kaikissa kunnissa: sen sijaan kerran tehdyn kokeilun tuloksia pitäisi ottaa käyttöön laaja-alaisesti – tämä toisi varsinaisen kustannussäästön ja suoraviivaisuuden palvelujen kehittämiseen.

Uusien työkalujen käyttöönoton lisäksi uudistetaan palveluprosesseja, toimintaympäristöjä, toimintatapoja, kohdataan asiakas uusilla foorumeilla sekä edellytetään asennemuutosta oman työkentän ja sen osaamisvaateiden muuttuessa. Palvelujen sähköistyminen tarkoittaa myös asiakaskohtaamisen demokratisoitumista ja yhä asiakaslähtöisemmän toimintakulttuurin omaksumista: ajasta ja paikasta riippumattomassa digiajassa palveluntuottaja ei voi enää määritellä, millä välineellä, missä, milloin ja miten palvelu on saatavissa. Sähköinen sisällöntuotanto mahdollistaa myös sen, että käyttäjä on samanaikaisesti sekä palvelujen kanssakehittäjä (co-creation) että sisällöntuottaja: mm. videovälitteiset viriketuokioiden, jossa katselija voi olla myös sisällöntuottaja vuorovaikutteisessa tilassa. Yhteistuottamista kutsutaan myös joukkoistamiseksi; mm. kuntien kiinteistön- ja ulkoalueiden huoltoa ja kunnossapitoa voitaisiin sujuvoittaa huomattavasti, jos kunnassa kerättäisiin, pyydetäisiin ja reagoitaisiin niihin palautteisiin, joita käyttäjiltä tulee. Kuntalaisia ja käyttäjiä tulisikin aktivoida palvelujen kehittämiseen fyysisesti ja digitaalisesti. Yhtenä fyysisenä esimerkkinä Pohjois-Savossa tulisi ottaa käyttöön yritysten suosimat hackathonit, joissa it-ammattilaiset rakentavat uusia palveluskenaarioita tarvitsijoiden käyttöön. Toimintalinja kolmosen tarkoituksena olisikin tuottaa Savoossa sellaisia kompetenssipohjaisia kehittämislustoja, joissa erilaiset toimijat kohtaavat fyysisesti tai digitaalisesti kehittämään palveluja yhteistyössä: tämänhetkinen sirpalekehittäminen liittyy usein siihen, että esimerkiksi yliseudullisia, säännöllisiä foorumeita oman työn kehittämiseen kuntien välillä ei ole.

Uusien työkalujen ja toimintatapojen vakiinnuttaminen vaatii muutosjohtamista, henkilöstön motivointia ja sitouttamista, käyttökokemusten analysointia oikeiden päätösten tekemiseksi sekä toimivaa viestintää organisaatioiden kaikilla tasoilla. eMaaseutu -hankkeessa saatujen kokemusten perusteella voidaan todeta, että pilottien vakiinnuttaminen toiminnaksi ei useinkaan jäänyt puolitiehen siksi, että kokeiltava tekniikka olisi pettänyt. Se jäi monta kertaa vakiinnuttamatta siksi, että yhteisön sisäinen viestintä tai muutoksen johtaminen ei toiminut: kaikille ei ollut selvää, miksi uudistusta tehtiin, millaisia kokemuksia siitä oltiin saatu, mikä oli yhteinen tarve ja millaisia toiminnanmuutoksia uudistus olisi vaatinut.

Pitkän tähtäimen tavoitteet (kehitystavoitteet)

Hankkeen pitkän tähtäimen tavoitteet liittyvät sähköisten palveluiden käytön lisäämiseen maaseudun elinvoiman, vetovoimaisuuden ja palveluiden saatavuuden turvaamiseksi ja kehittämiseksi. Tavoite edistää energiatehokkaiden ja vähähiilisten ratkaisujen laajempaa hyödyntämistä ja sitä kautta kestävästä kehitystä harvaan asutulla alueella. Kehitystavoitteita ovat:

- vaikuttaa asenneilmapiirin muodostumiseen sähköisiä palveluja ja työkaluja kohtaan: sekä käyttöönoton että käyttämisen osalta
- lisätä palvelutuottajien kiinnostusta siirtää toimintaansa sähköiseen muotoon
- edistää valmiiden sähköisten palveluiden käyttöönottoa maaseudulla
- edistää uusien palvelumallien kehittämistä yhteistyössä maaseudun palveluiden turvaamiseksi ja kehittämiseksi
- edistää yhteisten palvelujen syntymistä entistä kustannustehokkaammin
- edistää uuden digitaalisen osaamisen, liiketoiminnan ja tunnettuuden syntymistä alueelle: alueen profiloituminen
- edistää digitaalista jakamis- ja alustataloutta
- lisätä tiedonkulkua ja yhteistyötä Suomen ja muiden maiden välillä maaseudun sähköisten palveluiden kehittämisen osalta
- edistää maaseudun tietoliikenneyhteyksiä

Hankkeen lyhyen tähtäimen tavoitteet (välittömät tavoitteet)

- tuottaa lyhyillä palvelukokeiluilla tietoa ja kokemuksia uusien mallien käyttöönotosta, tukee tiedolla johtamista ennen investointipäätösten tekemistä
- lisätä kuntien välistä yhteistyötä palvelujen tuottamisessa ja siten tuottaa entistä kustannustehokkaampia ja saavutettavampia palveluja
- aktivoida sähköisten palvelujen kehitystyötä tarjoamalla neuvontaa, asiantuntija-apua, demoja ja pilotteja
- järjestää neuvontaa ja tukea uusien työkalujen ja palvelujen käyttöönottamiseksi sekä muutosjohtamiseen
- järjestää tutustumismatkoja kuntiin ja maihin joissa digitalisoituminen on pidemmällä ja siten tuottaa uutta osaamista omalle alueellemme
- käynnistää kansainvälistä tiedonvaihto- ja yhteistyötä alueen palveluiden sähköistämiseksi
- profiloi Pohjois-Savoja ennakkoluulottomana, innovatiivisena ja aktiivisesti viestivänä maakuntana sähköisten palvelujen kehittämistoimissa, maaseudun digitalisoinnin kärkimaakuntana

Tulosten raportointi ja mittarit

Hankkeen tuloksia seurataan tavoitteisiin liittyvillä mittareilla:

Digitaalisten yhteispalvelujen pilotointi

- pilotoivien palvelujen määrä
- osallistuvien kuntien määrä
- pilottien tulokset: käyttöönottojen määrä, lisäkehitystyöt

Yhteistyöryhmien toiminta

- Aktiivisten kuntien määrä
- Syntyvien työryhmien määrä
- Työryhmässä syntyvien pilottiaihoiden, yhteistyöaihioiden ja yhteishankintojen määrä

Sähköisten työkalujen ja palveluiden käyttöönottoon liittyvä neuvonta ja tiedotus; työelämävalmennus, sparraus ja muutosjohtamisen tuki

- Neuvontojen ja tilaisuuksien määrä
- Neuvontoihin osallistuneiden kuntien ja kuntien työntekijöiden määrä
- Järjestettyjen tiedonkeruumatkojen määrä Suomessa ja ulkomailla; uusien yhteistyökontaktien määrä

Riskit

Hankkeen toteuttamiseen liittyvät riskit kulmineituvat asenneilmapiiriin ja yhteistyöhalukkuuteen, jotta yhteistä digitaalista palvelutuotantoa ryhdytään suunnittelemaan ja toteuttamaan. Muutokset toimintaympäristöissä vaativat myös henkilöstön sitoutumista ja motivoituneisuutta sekä esimiesten muutosjohtamisen taitoja. Nämä riskit ovat toiminnallisia.

Hankkeen tekniset riskit puolestaan liittyvät käyttöönotettavien työkalujen ja toimintatapojen uutuuteen: pilotoinnissa voi sekä käydä ilmi uusien työkalujen ja toimintatapojen toimimattomuus tai se, että aika ei ole riittävän kypsä toiminnanmuutokseen toteuttavissa yhteisöissä. Teknisiä riskejä pyritään minimoimaan siten, että kaikkia käyttöönottilanteita edeltää todellinen tarve, johon uudella toimintatavalla halutaan muutosta sekä huolellinen tuotekehitysjakso.

Sisältöön ja tavoitteisiin liittyvät riskit ovat vähäisiä. Digitalisoitumisen eteneminen ei ole pysäytettävissä. Mikäli maaseudulla ei koeta tarpeelliseksi toimintojen sähköistämistä ja yhteistyön laajentamista palvelutuotantoon, valinnalla suoranaisesti heikennetään alueen kehittymisen mahdollisuuksia.

Hankkeen taloudelliset ja hallinnolliset riskit ovat hyvin pieniä. Hankkeen hallinnoija, kehitysyritys SavoGrow on luotettava ja vakaa toimija, jolla on vuosien hankehallinnointikokemus. Hankkeen talouden seuranta tehdään säännöllisesti.

Ympäristöllistä riskiä ei ole. Sähköiset toimintatavat ovat ekologisia fyysiseen asiointiin nähden ja hankkeen tehtävänä on myös lisätä tietoisuutta sähköisten palveluiden energiatehokkuudesta.

Kohderyhmät, keskeiset hyödynsaajat ja toiminta-alue

Hankkeen pääasiallinen toiminta-alue on Pohjois-Savo: sen vaikutukset ja toimenpiteet ulottuvat kuitenkin kauemmas, sillä hankkeen toiminnan tulokset ovat digitaalisen ja paikkaansitomattoman luonteensa vuoksi käyttökelpoisia ja levitettävissä valtakunnallisesti tai kansainvälisesti. Tulosten aikaansaaminen myös edellyttää aktiivista yhteistyön rakentamista ja tietotaidon ja kokemusten hakemista muista maakunnista sekä muista maista.

Hankkeen varsinainen kohderyhmä on Pohjois-Savon kunnat ja sen asukkaat, siellä töitä tekevät, vapaa-aikaa viettävät ja muuten oleskelevat, joilla on tarve käyttää alueen palveluita sekä halu osallistua ja vaikuttaa maakunnan arkeen ja kehittymiseen. Hankkeen keskeisenä hyödynsaajana ovat myös pohjoissavolaiset yritykset, joiden liiketoimintaedellytyksiä sähköistyminen parantaa sekä ne yritykset, jotka havittelevat Savosta voimakkaampaa sähköisen liiketoiminnan kenttää. Kehittämällä yhteisiä sähköisiä palveluita halutaan turvata olemassa olevien palveluiden saanti ja saavutettavuus sekä luoda uusia eli turvata alueen pitovoimaa ja lisätä elinvoimaa. Hankkeen tuloksista ja sen tekemästä tiedotustyöstä hyötyvät myös Suomen muut maaseutumaiset maakunnat.

Viestintä sekä verkostoituminen ja kansainvälisyys

Kohti eKuntaa -hankkeen viestintä jakaantuu maakunnan sisäiseen ja ulkoiseen viestintään.

Maakunnan sisäisellä viestinnällä rakennetaan kuntien välille yhteiskehitysfoorumeita sekä tuodaan kunnille tietoa ajankohtaisista palvelumalleista ja työvälaineistä, joita markkinoille tulee tai jotka ovat käytössä jo muualla. Hankkeen viestintä tukee Pohjois-Savon kuntien tietohallintostrategiassa yhdessä asetettuja tavoitteita.

Maakunnan ulkoisella viestinnällä rakennetaan tietoisuutta niistä palveluista ja kehitysaskelista, joita Pohjois-Savossa otetaan yhteisen, digitaalisen palvelutuotannon edistämiseksi ja lanseeraamisessa. Maakunnan ulkoinen viestintä on myös markkinoinnillista: edelläkävijyydellä halutaan rakentaa houkuttelevaa kuvaa modernista maakunnasta.

Hankkeen hallinnointi

Hankkeen hakijana ja hallinnoijana toimii kehitysyritys SavoGrow Oy. Se on 2015 perustettu alueellinen kehittämissyhtiö, jonka omistajina ovat Keiteleen, Pielaveden, Rautalammin, Suonenjoen, Tervon ja Vesannon kunnat. SavoGrow (aikaisemmin Sisä-Savon seutuuyhtymä) on hallinnoinut jo lähes kymmenen vuoden ajan maaseudun tietoliikenneinfraan sekä maakunnalliseen, digitaaliseen palvelukehittämiseen liittyviä hankkeita: organisaatiossa on erinomainen knowhow tähän asti tehdyistä toimenpiteistä laajakaistaverkon ja sähköisten palvelujen edistämiseksi. SavoGrowlla on myös neutraalina pidetty asema yhteistyöneuvottelujen edistämiseksi.

Hankkeeseen haetaan jokaiselta Pohjois-Savon kunnalta kuntarahapäätös (yhteensä 25 000 euroa). Kuntaraha haetaan kuntien sitouttamiseksi yhteiskehittämiseen. Mikäli joku kunta ei tee myönteistä kuntarahapäätöstä, se maksetaan SavoGrown toimesta.

Hankkeelle valitaan projektipäällikkö, joka vastaa hankkeen toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta, talouden hallinnasta sekä hankkeen pilottiprojektien käynnistämisestä, yhteistyön rakentamisesta ja viestinnästä. Projektipäällikön tueksi palkataan osa-aikainen tekninen tuottaja piloteissa tarvittavaa, erityisesti teknistä osaamista varten sekä koulutukseen ja neuvontaan, joita digimuutoksen ja muuttuvien työelämävalmiuksien tukemisessa tarvitaan.

Hankkeelle kootaan maakunnallisesti kattava ohjausryhmä, joka vastaa hankkeen toiminnan ohjaamisesta ja seuraamisesta ja joka arvioi hankkeen tuloksia.

Toimintasuunnitelma, aikataulu ja toimenpiteet

Hanketta toteutetaan 1.11.2018-31.12.2020.

Hankkeen käynnistyessä kartoitetaan kuntien halukkuus digitaalisten palvelujen yhteiskehittämishalukkuudelle sekä niille ydinpalveluille, joita halutaan yhdessä ruveta kehittämään ja tuottamaan. Halukkaille kunnille rakennetaan tarkemmin aikataulutettava ohjelma sekä pilotoitavien palvelujen että koulutustarpeiden osalta.

Hanke rakentaa käynnistyessään yhteistyömallin Pohjois-Savon kuntien tietohallintostrategian toteuttamisen osalta siten, että hankkeen resurssi tukee sekä yhteistyöryhmissä syntyviä palvelutuotantotavoitteita että yhteisten kehittämissuunnitelmien syntyä.

Kuntapäätäjille ja virkamiehille järjestetään kansallisia ja kansainvälisiä benchmarkusmatkoja, jotta jo olemassa olevia, tutkittuja ja testattuja malleja voidaan arvioida soveltuvuudeltaan Pohjois-Savon maakunnan tarpeisiin.

Toimenpiteet johdetaan niistä tarpeista, jotka syntyvät hankkeen kolmen toimintalinjan toteuttamiseen. Toimenpiteet rakennetaan tarvelähtöisesti hankkeen edetessä. Uuden teknologian kokeilujen ollessa kyseessä kokeiltavia toimenpiteitä ei ole järkevää määritellä tai rajata ennen hankkeen käynnistymistä.